

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.171
Львівського національного університету
імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу
Таргоній Юлії Ярославівни
на тему: «Договір рахунка умовного зберігання (ескроу)
за законодавством України та правом ЄС»,
представлену на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право»

Актуальність дисертаційної роботи.

Правова конструкція ескроу широко застосовується у багатьох країнах світу як забезпечувальний механізм для сторін основного договору, будучи ретельно відпрацьованим та врегульованим способом здійснення розрахунків. Інститут ескроу ефективно функціонує у країнах загального права (США та Великобританія), континентального права (Франція, Румунія, Німеччина, Нідерланди, Швейцарія тощо), а також у деяких східних країнах (ОАЕ).

Впровадження у 2017 році в законодавство України договору рахунка умовного зберігання (ескроу), що одразу ж почав застосовуватися для здійснення розрахунків з міноритарними акціонерами в рамках процедури сквіз-аут, стало важливим кроком на шляху до гармонізації законодавства України з європейськими стандартами. Незважаючи на винятково позитивний ефект від впровадження найбільш ефективних правових механізмів західного світу в національне право, залишається чимало невирішених проблем, що стосуються правової природи договору рахунка умовного зберігання (ескроу), його істотних умов, правового статусу його сторін тощо, які потребують комплексного науково-теоретичного аналізу.

Значимість дисертаційного дослідження полягає також у тому, що у контексті відбудови економіки України після війни, напрацювання ефективного механізму для ширшого залучення іноземних інвесторів є особливо доречним та своєчасним. Саме конструкція ескроу дає змогу максимально знизити ризики та забезпечити успішне виконання договорів купівлі-продажу, предметом яких часто є дорогі об'єкти нерухомості або ж майнові комплекси.

Деяких аспектів проблеми торкалися у своїх наукових пошуках вітчизняні фахівці, чий доробок покладений в основу дослідження, однак є недостатнім. На дисертаційному рівні комплексний науковий аналіз правового регулювання договору рахунка умовного зберігання (ескроу) в Україні було здійснено вперше. Заслуговує на увагу порівняльний аспект із законодавством країн ЄС.

Із урахуванням наведеного, тема наукового дослідження Юлії Таргоній, присвячена проблематиці договору рахунка умовного зберігання (ескроу) за законодавством України та правом ЄС, має актуальне наукове та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка «Проблеми охорони і захисту прав інтелектуальної власності» на 2016-2018 рр. (Номер державної реєстрації 0116U001651), «Новелізація законодавства України у сфері інтелектуальної власності та його гармонізація з правом Європейського Союзу» на 2019-2021 рр. (Номер державної реєстрації 0119U002408), «Національні та світові стандарти правової охорони інтелектуальних, інформаційних та корпоративних прав» 2022-2024 рр. (Номер державної реєстрації 0122U200301).

Наукова новизна роботи.

Дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням, що стосується правового регулювання договору рахунка умовного зберігання (ескроу). Аналіз дисертаційної роботи підтверджує високий рівень наукових узагальнень, послідовність у досягненні її мети. Дисертантка на достатньому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, її актуальність, визначила завдання, об'єкт, предмет дослідження, аргументувала використання обраних методів дослідження.

Дисертантка висунула та обґрунтувала низку наукових положень, що містять елементи новизни.

Авторкою вдало сформульовано визначення поняття договору рахунка умовного зберігання (ескроу). Зокрема, запропоновано визначати договір рахунка умовного зберігання (ескроу) як тристоронній договір між клієнтом (боржником за основним зобов'язанням), бенефіціаром (кредитором за

основним зобов'язанням та отримувачем коштів з рахунка ескроу) і банком, або двосторонній договір між клієнтом та банком на користь бенефіціара, згідно якого клієнт передає на зберігання банку кошти для виконання зобов'язання клієнта щодо їх передання іншій особі (бенефіціару), а банк зобов'язується зберігати ці кошти і передати їх бенефіціару (бенефіціарам) чи іншій особі, за умови настання визначеної/визначених у договорі підстави/підстав.

На основі аналізу чинного законодавства України, доктринальних підходів було встановлено ознаки договору рахунка умовного зберігання (ескроу), що, своєю чергою, дає можливість розкрити правову природу цього договору.

Авторкою аргументовано необхідність законодавчого закріплення строку як істотної умови договору рахунка умовного зберігання (ескроу), а також встановлення граничного строку договору, якщо він не визначений сторонами, та запропоновано доповнити норму ст. 1076¹ ЦК України відповідними положеннями.

Слушним видається обґрунтування того, що у випадку ліквідації банку, грошові кошти, розміщені на рахунку умовного зберігання (ескроу), не включаються до ліквідаційної маси банку. Кошти з рахунку умовного зберігання (ескроу) повертаються володільцю рахунку (клієнту) незалежно від того, чи він є фізичною особою, фізичною особою-підприємцем чи юридичною особою.

У роботі також удосконалено:

- положення про те, що договір рахунка умовного зберігання (ескроу) виконує забезпечувальну функцію щодо виконання основного договору, оскільки сам рахунок відкривається для здійснення розрахунків за основним зобов'язанням, проте договір ескроу не є видом забезпечення виконання зобов'язання;
- запропоновано класифікацію договору рахунка умовного зберігання (ескроу) за низкою критеріїв, що дозволяє систематизувати вчення про природу, місце та сутність договору ескроу в системі договірних прав;
- положення про доцільність закріплення у законі мінімального розміру пені, який є допустимим для встановлення у договорі рахунка умовного зберігання (ескроу) за порушення строків зарахування банком коштів на рахунок від володільця рахунку (клієнта) та за порушення строків виплати коштів з рахунку бенефіціарам;
- обґрунтування доцільності надання банку повноважень у випадку виявлення у документах за зовнішніми ознаками невідповідностей у даних бенефіціара, щодо прийняття від нього додаткових документів, що

давали би можливість пересвідчитися у достовірності або недостовірності даних та зробити висновок про наявність або відсутність технічної помилки, та запропоновано внести відповідні зміни до ЦК України.

Також, у роботі дістали подальший розвиток такі ідеї та положення:

- обґрунтування історико-правових аспектів становлення та динаміки правового регулювання договору рахунка умовного зберігання (ескроу) в законодавстві України;
- положення про те, що правова природа договору рахунка умовного зберігання (ескроу) суттєво відрізняється від агентського договору та договору зберігання за низкою розмежувальних ознак;
- положення про те, що договір рахунка умовного зберігання (ескроу) має схожі риси із такою формою розрахунків, як акредитив, зокрема, із безвідкличним акредитивом, проте їх правова природа має суттєві відмінності;
- доводи про доцільність використання позитивного зарубіжного досвіду та ширшого впровадження договору рахунка умовного зберігання (ескроу) для здійснення розрахунків між покупцями об'єктів незавершеного будівництва та забудовниками в Україні.

Практична значущість роботи.

Використання результатів дисертаційного дослідження є можливим у:

- 1) науково-дослідній сфері для наступних досліджень теоретико-прикладних проблем, пов'язаних з правовим регулюванням договору рахунка умовного зберігання (ескроу);
- 2) правотворчій діяльності – для підготовки законопроектів про внесення змін та доповнень до актів цивільного законодавства, а також законодавства, що регулює банківську діяльність;
- 3) правозастосовній сфері – при вирішенні спорів, що пов'язані із захистом прав та інтересів сторін договору рахунка умовного зберігання (ескроу);
- 4) навчальному процесі – при викладанні курсів «Корпоративне право», «Акціонерне право», «Цивільне право», спеціальних курсів з проблематики корпоративного та цивільного права, підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій з цих навчальних дисциплін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Аналіз анотації і тексту дисертації, а також публікацій дисертантки Таргоній Юлії дають підстави зробити висновок про наукову обґрунтованість і достовірність результатів, отриманих у ході дисертаційного дослідження. Метод діалектики дав змогу виконати аналіз передумов суспільно-політичних і законодавчих змін, що спричинилися до впровадження договору рахунка умовного зберігання (ескроу) в правове поле України (підрозділ 1.1). Застосування порівняльно-правового методу дозволило співставити національне та зарубіжне законодавство, практику національних судів та судів країн Європи та США, дослідити в порівняльному контексті правовий статус ескроу-агента в країнах ЄС та банку в ролі ескроу-агента в Україні (підрозділ 2.2).

Звернення до формально-логічних методів пізнання, а саме, індукції та дедукції, дало змогу дослідити норми законодавства, що регулюють підстави та правові наслідки припинення договору рахунка умовного зберігання (ескроу) за законодавством України та правом ЄС (розділ 3). Формально-юридичний метод пізнання використано дисертантом для дослідження джерел національного та європейського законодавства (підрозділи 1.3, 2.1., 2.3, 3.4). Статистичний метод було використано для аналізу емпіричного матеріалу, а статистичні дані дали змогу показати тенденції стану використання договору рахунка умовного зберігання (ескроу) для здійснення розрахунків за участю юридичних та фізичних осіб в Україні (підрозділ 1.2).

Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації, є належним чином обґрунтованими та відповідають меті й завданням роботи.

Характеристика основних положень роботи.

У трьох розділах дисертаційної роботи комплексно досліджено ключові теоретико-прикладні аспекти правового регулювання договору рахунка умовного зберігання (ескроу) за законодавством України та правом ЄС на основі аналізу доктринальних напрацювань, положень національного законодавства та зарубіжного досвіду. Розроблено пропозиції щодо удосконалення правового регулювання відносин із договору рахунка умовного зберігання (ескроу) в Україні на основі запозичення здобутків європейського досвіду.

Зокрема:

- у розділі першому досліджено становлення законодавчого регулювання договору рахунка умовного зберігання (ескроу) в Україні, його поняття, ознаки

та загальну характеристику, а також його правове регулювання за законодавством окремих країн ЄС;

- другий розділ присвячено дослідженню порядку укладення та форми договору рахунка умовного зберігання (ескроу), правового статусу його сторін, його суб'єктного складу за правом ЄС та США, а також його змісту;

- у розділі третьому розглянуто виконання та розірвання як правові підстави припинення договору рахунка умовного зберігання (ескроу), відповідальність сторін за договором, а також особливості його припинення за правом ЄС та США.

Анотація дисертації відповідає її основному змісту та послідовно відображає основні положення дослідження.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором.

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 12 публікаціях, серед яких 4 наукові статті у фахових виданнях України та 8 тез доповідей на науково-практичних конференціях та науковому семінарі.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності.

При детальному розгляді дисертаційної роботи Юлії Таргоній порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації) не виявлено.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі дискусійні положення роботи:

- 1) У дисертаційній роботі Таргоній Ю.Я. аргументує доцільність ширшого залучення бенефіціара як сторони договору рахунка умовного зберігання (ескроу). З урахуванням цієї аргументації, доцільно було б чіткіше викласти перелік підстав для його залучення як сторони договору в обов'язковому порядку та запропонувати відповідні законодавчі зміни.
- 2) У підрозділі 2.1, що присвячений порядку укладення та формі договору рахунка умовного зберігання (ескроу), авторка зазначає, що окрім укладення власне договору та пред'явлення клієнтом визначених інструкцією документів, необхідним є подання ним також заяви про відкриття рахунку умовного зберігання (ескроу). Дисертаційну роботу

доповнив би детальніший аналіз законодавчих вимог до цього документа та особливостей його оформлення, а також проблемних питань із практики його застосування при укладенні договорів рахунка умовного зберігання (ескроу).

Загалом, зазначені зауваження не ставлять під сумнів отримані наукові результати та можуть бути враховані у подальших наукових дослідженнях дисертанта.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота є актуальною та завершеною. Сформульовані у ній положення, результати та висновки становлять наукову та практичну цінність. Наукове дослідження Таргоній Юлії Ярославівни на тему: «Договір рахунка умовного зберігання (ескроу) за законодавством України та правом ЄС» за актуальністю, змістом, повнотою викладу її результатів у публікаціях здобувачки, обсягом і якістю оформлення відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 р. № 341 та від 19.05.2023 р. № 502), а його авторка, Таргоній Юлія Ярославівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри соціального права
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Світлана СИНЧУК